

УДК: 2-78(72+100):2-423.4:322.9:004.042(2021)
DOI: 10.17721/sophia.2022.20.4

О. І. Карацюба, магістр
Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Київ, Україна
ORCID: 0000-0002-9442-3084
e-mail: religiousstudies.work@gmail.com

ДІЯЛЬНІСТЬ МІЖНАРОДНОГО АЛЬЯНСУ З ПИТАНЬ СВОБОДИ РЕЛІГІЙ ТА ВІРОСПОВІДАНЬ У 2021 РОЦІ

За зведеннями та тематичним моніторингом інформаційних повідомлень, тематичним узагальненням, рубрикацією повідомлень Міжнародного Альянсу з питань свободи релігій та віросповідань за 2021 рік відображено отриману інформацію щодо пріоритетних напрямів роботи Альянсу. Систематизовано та резюмовано внутрішній зміст як робочої документації Альянсу, так і повідомлень із відкритих джерел, як, наприклад, офіційні сайти Міністерств закордонних справ країн-учасниць, офіційна вебсторінка Державного департаменту Сполучених Штатів Америки тощо. Обговорено та впорядковано спрямовані на захист свободи віросповідання у світі ініціативи Альянсу 2021 року, на рівні з "глобальними" ініціативами детально розглянуто й інші інформаційні повідомлення. На основі робочих документів Альянсу визначено основні вектори діяльності Альянсу, основні цілі його існування. Зміст та висновки цієї наукової розвідки стали одним із розділів кваліфікаційної роботи "Ініціативи 2021 року, спрямовані на захист свободи віросповідання у світі".

Ключові слова: свобода віросповідання, Міжнародний Альянс з питань свободи релігій та віросповідань, Міністерський форум, переслідування за релігійними переконаннями, в'язні сумління.

Постановка проблеми. Існування викликів нашого століття, що порушили питання про необхідність збереження миру в усьому світі, про гарантії дотримання свобод людини та захист системи міжнародних цінностей, покладаючись на які світове співтовариство прагне розбудувати інститути громадянського суспільства різних країн світу, зумовлюють актуальність такої теми.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Нам невідомо про існування інших досліджень у межах зазначеної теми. Наскільки нам відомо, ця робота – перша, принаймні у вітчизняному релігійнознавстві, спроба узагальнити та систематизувати повідомлення щодо діяльності Альянсу. Попри це в роботі ми посилаємося на працю В. Єленського, що присвячена питанням свободи віросповідання [2].

Мета дослідження. Виявити, упорядкувати та резюмувати повідомлення Міжнародного Альянсу з питань свободи релігій та віросповідань.

Виклад основного змісту. За останні десятиліття у міжнародній політиці поширилися тенденції, спрямовані на створення різноманітних об'єднань, осередків співпраці та інших форматів, що зосереджують свою діяльність на дослідженнях та розв'язанні глобальних проблем, які перебувають за межами виключно економічної тематики. На наше переконання, серед прикладів такої міжнародної співпраці може бути діяльність, що проводиться Міжнародним Альянсом з питань свободи релігій та віросповідань. Ціллю свого існування Альянс, що об'єднує тридцять три країни, декларує захист членів груп релігійних меншин та, послуговуючись 18 статтею Загальної декларації прав людини, має на меті стати на заваді будь-якій дискримінації та будь-якому переслідуванню за релігійними переконаннями. Окрім країни-засновниці – Сполучених Штатів Америки (для якої, як зазначив Державний секретар Сполучених Штатів, свобода совісті та переконань – "ключова ознака політики США"), Альянс об'єднує такі країни, як Республіка Албанія, Республіка Вірменія, Республіка Австрія, Австрія, Боснія та Герцеговина, Федеративна Республіка Бразилія, Республіка Болгарія, Республіка Камерун, Республіка Колумбія, Республіка Хорватія, Чеська Республіка, Демократична Республіка Конго, Королівство Данія, Естонська Республіка, Республіка Гамбія, Грузія, Грецька Республіка, Угорщина, Держава Ізраїль, частково визнана держава Республіка Косово,

Латвійська Республіка, Литовська Республіка, Республіка Мальта, Королівство Нідерландів, Королівство Норвегія, Республіка Польща, Республіка Сенегал, Словацька Республіка, Республіка Словенія, Республіка Того, Сполучене Королівство Великої Британії та Північної Ірландії та Україна¹, що 5 лютого 2020 року вітала Декларацію принципів [1].

Динаміка діяльності Альянсу була достатньо послідовною від самого початку заснування. Наприклад, глобальні тематичні ініціативи – пріоритетні напрями в роботі Альянсу на 2021 рік були оприлюднені 17 листопада 2020 року на першому Міністерському Форумі Міжнародного Альянсу з питань свободи релігій та віросповідань². І тоді ж міністри закордонних справ країн-членів Альянсу прийняли Декларацію про безпечні місця відправлення культу, що було офіційно оприлюднено Міністерством закордонних справ Естонської Республіки. У Декларації йдеться про необхідність забезпечення збереження молитовних місць, місць поклоніння, історичних та культурних пам'яток, що служать місцями відправлення культу, недопущення нападу на них, руйнування або знищення тощо³.

Одна з ініціатив очолюється урядом Австралії та спрямована на скасування смертної кари для осіб, засуджених за богохульство або вівірідступництво. Центром соціальної справедливості 2 лютого 2021 року було опубліковано інформаційний лист про зловживання законами про богохульство, у якому зазначалося, що 2020 рік виявився найбільш яскравим на подібні зловживання. Ісламська Республіка Пакистан – країна, яка містить у своєму Карному кодексі § 298, § 298А, § 298В, § 298С, § 295, § 295А, § 295В та § 295С – закони про богохульство. У інформаційному листі йдеться про те, що найчастіше звинувачення висувають мусульманам, від загальної кількості звинувачень 70 % – мусульмани [6, ст. 1], але цьому сприяє кількість людей, що сповідує

¹ International Religious Freedom or Belief Alliance. URL: <https://www.state.gov/international-religious-freedom-or-belief-alliance/>

² З робочого звіту про річні досягнення Альянсу від 17.11.2020 року.

³ Rahvusvahelise usuvabaduse allianssi koostumisel võeti vastu Eesti eestvedamisel loodud pühapaikade kaitse deklaratsioon. URL: <http://www.eestikirik.ee/allianss-vottis-vastu-puhapaikade-kaitse-deklaratsiooni/>

іслам у цій країні – 96 % населення Ісламської Республіки Пакистан [6, ст. 5]. Також у бюлетені говориться, що найбільша кількість звинувачених мусульман – шіїти (70 %), хоча звинувачення висувалися і сунітам, членам Ахмадія, християнам, тим хто сповідував індуїзм та людям без вираженої віросповідної належності. Центром соціальної справедливості зазначено, що наразі частіше звинувачення у богохульстві висувається від мусульманина до мусульманина, тоді як раніше поширенішими були випадки висунення звинувачення від мусульманина до немусульманина [6, ст. 1] – це *маркер поглиблення релігійних суперечок*.

Центр соціальної справедливості вбачає деякі проблеми в існуванні таких розділів Карного кодексу Ісламської Республіки Пакистан як § 298, § 298А, § 298В, § 298С, § 295, § 295А, § 295В та § 295С. Зокрема, у згаданому інформаційному листі йдеться про те, що після висунутого обвинувачення може страждати не тільки звинувачуваний, але і його оточення – сім'я, громада. Також автори вважають, що термін "богохульство" використовується терористичними угрупованнями для розпалювання ворожнечі, ідеологічного вербування, збору коштів. У документі згадується про упереджене ставлення до людей немусульманського віросповідання: стверджується, що рішенням суду вирокі немусульмани отримували частіше за мусульман. Стверджується також, що після звинувачення у богохульстві та віровідступництві траплялися випадки вбивства до винесення вироку: за даними, з 78 вбитих осіб 42 особи були мусульманами, 23 – християни, дев'ять осіб були членами Ахмадія, двоє загиблих сповідували індуїзм та ще дві особи з невизначеною релігійною приналежністю. В інформаційному бюлетені також говориться про ризик зловживання звинуваченнями в богохульстві релігійними течіями та спільнотами що може відбуватися в Ісламській Республіці Пакистан [6, ст. 1].

Створена за пропозицією Сполучених Штатів Америки глобальна ініціатива має за мету обмежити неправне використання сучасних технологій, що застосовуються для тиску на релігійні свободи. Соціальні мережі наразі можуть бути простором розпалювання релігійної ворожнечі, котра може виходити в офлайн, або слугувати місцями вербування для заняття терористичною діяльністю. З появою новітніх технологій можливість репресивних методів впливу на окремих осіб та релігійні громади загалом значно зросла, а самі технології часто перетворюються на інструменти протиправного впливу навіть на території країн з високим рівнем захисту прав і свобод людини. Наприклад, система розпізнавання обличчя може використовуватися для ідентифікації осіб у молитовних місцях задля покарання таких у майбутньому за мирну релігійну діяльність або обмеження такої діяльності [10].

Ще одним напрямом діяльності урядів країн-учасниць Альянсу стали питання гендерної дискримінації. Наприклад, Королівство Данія вважає, що важливо допомагати забезпечувати гендерну рівність у питаннях свободи віросповідання. Наразі розуміння терміна "свобода віросповідання", підкреслюється, "часто неправильно тлумачиться". Йдеться про зловживання поняттям "свобода віросповідання", як зазначається, "для виправдання гендерної дискримінації". Важливим є недопущення сприйняття понять "гендерна рівність" та "свобода віросповідання" як "несумісних" або "протилежних" [5].

Резюмуючи обговорене на зустрічах від 20 квітня та 18 травня 2021 року, робочою групою Альянсу з питань свободи релігій, віросповідань та гендерної рівності

було погоджено "заохочувати" релігійних лідерів враховувати сучасні підходи та розуміння поняття "гендерна рівність" під час інтерпретації релігійних доктрин, пропонувати урядам держав "анулювати закони", що передбачають кримінально-правові наслідки для осіб, що вчинили перелюб у широкому сенсі слова, переривали вагітність, належать до ЛГБТ-спільноти тощо. Королівство Данія вважає, що акцент на проблемі "узаконеного насилля" актуалізує питання перегляду норм законодавства та приведення їх у відповідність до міжнародних критеріїв у питаннях забезпечення громадянських свобод. На переконання урядів країн-учасниць, така позиція, згідно з якою питання основних прав і свобод людини можливо розглядати, посилюється на релігійні доктрини, позбавлена продуктивного потенціалу. Релігійним лідерам пропонується більше залучати жінок до активного релігійного життя спільноти, при цьому аналізуючи, "де та як" можуть відбуватися дискримінаційні процеси відносно жінок. Урядам держав також пропонується забезпечити інклюзивність освіти, уможливити доступ кожної дитини жіночої статі до неї, зробити неможливим на основі інформації про стать учнів "упереджений розподіл ресурсів" між закладами освіти, вилучити дискримінаційні стосовно жінок матеріали зі шкільних підручників, усіляко протидіяти стереотипам стосовно жінок та дівчат в освітньому середовищі та поза ним¹.

Загалом питання важливості інклюзивної освіти, релігієзнавчого компонента в ній, "поваги до релігійної, етнічної та інших форм різноманітності" порушується на багатьох міжнародних зустрічах та у внутрішній документації Альянсу. Зокрема, згадується про те, що шкільний період, дитячий та юнацький вік – ті етапи життя, коли в людини формується сприйняття таких понять, як "толерантність", "терпимість" та "плюралізм", розуміння своїх прав та свобод, а також прав та свобод інших людей. Години навчання убезпечать у майбутньому не тільки існування безпечного, недискримінаційного середовища для кожного, але й захист від таких негативних явищ, як тероризм, екстремізм, насильницькі дії, вчинені на основі культурної або релігійної відмінності².

Нам відомі приклади, коли деякі держави, конституції яких фіксують вимоги гарантування свобод громадян, створюють правові умови для поширення конституційних норм на більш широкі сфери суспільного життя, виводячи їх за межі "формального декларування". Наприклад, стаття 22 Конституції Ісламської Республіки Пакистан гарантує свободу віросповідання для громадян, зокрема і в освітньому просторі. Послугуючись цим, Міністерством федеральної освіти та професійної підготовки була створена навчальна програма "Релігійна освіта" для учнів початкових класів [9], що можна розглядати як позитивний приклад. Науковці нагадують, що Ісламська Республіка Пакистан належить до переліку країн з "найбільш суворими обмеженнями релігійної свободи" [2]. Така навчальна програма, серед іншого, передбачає знайомство учнів з відомостями про релігійних лідерів та релігійні свята, основними персоналіями, що можуть бути "взірцями для наслідування", деякими молитовними практиками, етичними та моральними цінностями таких релігій, як християнство, індуїзм, сикхізм, релігія Бахаї тощо [24, ст. 9–10]. 1,6 % населення Ісламської Республіки Пакистан – християни, ще

¹ З робочої документації Альянсу щодо ключових результатів зустрічей робочих груп з питань свободи релігій, віросповідань та гендерної рівності за 20.04 та 18.05 2021 року.

² З робочої документації Альянсу // Resilience, Respect, and Inclusion. Declaration on Education to Promote.

1,6 % – індуїсти, 0,2 % – члени Ахмадія, решта 0,3 % розподілені серед прихильників інших релігійних вірувань, зокрема таких, як сикхізм та релігія Бахаї [12, ст. 8]. Зазначимо, що ця навчальна програма націлена не тільки на виховання терпимості до інших релігійних вірувань у дітей, чії сім'ї сповідують іслам, але й на знайомство учнів іншого віросповідання з базовими знаннями про вірування, до яких ті належать, включення у морально-етичну картину світу особистих релігійних переконань кожної дитини [9, ст. 10].

До прикладу, курс знайомства з християнством для учнів 1–5 класів Ісламської Республіки Пакистан передбачає ознайомлення з деякими чудесними діяннями, що чинив Ісус Христос: зцілення прокаженого (Євангеліє від Матвія 8:1–4; Євангеліє від Марка 1:40–45; Євангеліє від Луки 5:12–15), насичення народу п'ятьма хлібами (Євангеліє від Луки 9:10–17; Євангеліє від Марка 6:32–44; Євангеліє від Івана 6:1–15; Євангеліє від Матвія 14:14–21), утихомирення бурі (Євангеліє від Матвія 8:23–27; Євангеліє від Марка 4:35–41; Євангеліє від Луки 8:22–25), зцілення слуги центуріона (Євангеліє від Матвія 8: 5–13; Євангеліє від Луки 7: 1–10), зцілення розслабленого у Капернаумі (Євангеліях від Матвія 9:1–8; Марка 2:1–12; Євангеліє від Луки 5:17–26) зцілення сліпонародженого чоловіка (Євангеліє від Івана 9:1–38), воскресіння дочки Іаїра (Євангеліє від Матвія 9:18–26; Євангеліє від Марка 5:35–43; Євангеліє від Луки 8:41–56). Знайомство з релігією християн передбачає також ознайомлення з притчами про багатія і Лазаря (Євангеліє від Луки 16:19–31), доброго самарянина (Євангеліє від Луки 10:25–37), доброго пастиря (Євангеліє від Івана 10:1–17), немилосердного боржника (Євангеліє від Матвія 18:23–35), загублену вівцю (Євангеліє від Матвія 18:12–14; Євангеліє від Луки 15:3–7), ознайомлення з псалмами 23, де Бог виступає у ролі захисника – пастора, 100, 121, 123, отримання уявлень про такі свята, як Різдво Христове, Великдень, Богоявлення, Різдва́ний піст Адвент. Отримання відомостей про апостолів Якова, сина Зеведеїва, Петра, Фому, праведників Йова та Рут, Адама та Єву, Каїна та Авеля, суддів Самійло та Самсона, давньоєврейського пророка Єремію. "Взірцями для наслідування", що сповідували християнство, у навчальній програмі виступають винахідник телефону Александер Грем Белл, брати Вілбер та Орвілл Райт, Томас Алва Едісон, Флоренс Найтінгейл, Нельсон Холілала Мандела, Христофор Колумб, Мати Тереза. Також Рут Пфау – монахиня, що присвятила більшу частину свого життя боротьбі з антропонозною інфекційною хворобою проказою саме в Ісламській Республіці Пакистан [9, ст.10–13].

Проблеми зі свободою віросповідання у Федеративній Республіці Нігерія проявляються у неможливості будівництва культових споруд для християн на півночі країни та мусульман – на сході. Відносна безпроблемність мати релігійну приналежність, що отримується від народження, контрастує з насиллям, з яким зіткнеться людина, якщо матиме на меті змінити віру. Причинами того, згідно з документом для ознайомлення зі змістом відеоконференції неофіційної ради експертів від 19 жовтня 2020 року, є, по-перше, використання терористичними угрупованнями різноманітності релігійних поглядів усередині країни для розпалювання релігійної ворожнечі, війни, конфлікту між християнами та мусульманами. Причому південь все ж демонструє приклад мирного співіснування мусульман та християн. Узагалі якоюсь мірою ситуацію на півночі в цьому контексті доцільно розглядати окремо від ситуації на решті території держави. По-друге, Федеративна Республіка Нігерія

має певні "економічні та соціальні реалії": відсутність безпеки та правопорядку, проблеми сільськогосподарського сектору та довіри до уряду та державних, силових структур тощо. Згадані труднощі "викликають або загострюють етнічні та релігійні питання". По-третє, здається, що держава не зацікавлена в міжрелігійному діалозі. У документі, який відображає зміст відеоконференції неофіційної ради експертів Міжнародного Альянсу з питань свободи релігій та віросповідань, зазначається, що релігія присутня у всіх аспектах життя людей, незважаючи на те, що Федеративна Республіка Нігерія позиціонує себе як світську державу (як приклад наводиться твердження про те, що більшість працівників силових структур країни сповідують іслам, що, згідно з висновками авторів документа, не є позитивним моментом для забезпечення свободи віросповідання у країні)¹. Відмічається "агресивність суспільства" порівняно з більш лояльним до релігійного різноманіття урядом, проте останній, бажаючи утримати владу, іде на повіді в агресивного натовпу [2].

Іншим аспектом діяльності Альянсу стало залучення правозахисних організацій у разі загрози звуження, обмеження, ігнорування або порушення прав людини в питаннях свободи віровизнання. У щорічному звіті Міжнародного Альянсу з питань свободи релігій та віросповідань про досягнення від 17 листопада 2020 року йдеться про роботу правозахисників, що відіграла роль у звільненні в'язнів сумління по всьому світу. Зокрема, в Арабській Республіці Єгипет було звільнено 15 в'язнів сумління, у Республіці Узбекистан – 1584. Держава Еритрея – звільнено щонайменше 66 людей, що сповідують вчення п'ятдесятниці. Соціалістична Республіка В'єтнам вивільнила пастора євангельської церкви А. Дао, також було звільнено Фан Тхань Туонг, що сповідує буддизм. У Республіці Ємен звільнені шість ув'язнених, що мають приналежність до Віри Бахаї. У Республіці Куба була звільнена дружина пастора Рамона Рігала².

Загалом згідно з доповіддю, що підготовлена до звіту Європарламенту щодо питань свободи релігій та віросповідань, на момент повідомлення Ісламська Республіка Пакистан має 16 в'язнів сумління, що належать до Ахмадія, та 29 осіб, що сповідують протестантизм. Ісламська Республіка Іран – 51 ув'язнений з приналежністю до Віри Бахаї, 12 християн та 7 осіб, що сповідують суфійський іслам. Соціалістична Республіка В'єтнам – 26 осіб, що ідентифікують себе як буддисти, 8 протестантів та 2 католики [3].

Для розв'язання проблем, що загрожують свободі віросповідання чи переконань, Республіка Колумбія у 2020 році показала динаміку політико-правової діяльності: держава стала одним із членів Альянсу, організувала зустрічі високопосадовців із представниками релігійних організацій, п'ятий рік поспіль відзначає Міжнародний день релігійної свободи, провела третій колоквиум, що стосувався багатоманітності релігійних переконань, підписала угоду з Програмою розвитку ООН, що стосується функціонування релігійного сектору, з 2018 року реалізує комплексну державну політику щодо свободи релігії або переконань, урахує поради, "де це можливо", саме в Республіці Колумбія відбувся Перший Форум з питань свободи релігій та віросповідань за сприяння Міністерства закордонних справ країни, Міністерством внутрішніх справ через Управління у справах релігій

¹ З робочого документа для ознайомлення зі змістом відеоконференції неофіційної ради експертів за 19.10.2020.

² З робочого звіту про річні досягнення Альянсу від 17.11.2020 року.

Республіки Колумбія створено Академічну мережу поваги та гарантій релігійної свободи¹ [7].

Попри це міжнародна благодійна правозахисна християнська організація "Open Doors" у своєму "World Watch List" надала список із 50 країн, де рівень порушення свобод християн найвищий у світі, згадала і Республіку Колумбію, розмістивши цю країну на 30-й сходинці².

World Watch List – інструмент дослідного відділу згаданої правозахисної організації World Watch Research для відстежування та вимірювання рівня переслідувань у різних країнах світу. Методологія World Watch List "вирішує наукову перевірку" та з 2014 року контролюється Міжнародним інститутом релігійної свободи, що проводить аудит. Наприклад, згідно з методологією World Watch List, крім випадків прямого фізичного насилля, християни у всьому світі можуть стикатися з іншими утисками в усіх сферах свого життя. Такі випадки вербальних образ, нетолерантного поводження складніше відстежувати. У своїх звітах "Open Doors" вказує, "кого вважає винними" у тій чи іншій дискримінаційній для християн ситуації, а також "конкретні обставини", за яких така ситуація відбулася³. В останні десятиліття, за висновками "Open Doors", ситуація зі свободою віросповідання для християн у Республіці Колумбія з кожним роком погіршується, зокрема через злочинні угруповання⁴.

Проте, згідно з заявою виконуючої обов'язки віце-міністра з багатосторонніх справ Міністерства закордонних справ Республіки Колумбія Адели Маестре, що була зроблена в межах щомісячної зустрічі Альянсу 7 квітня 2021 року, попри певні наявні проблеми, "записати Колумбію до перших 30 країн світу, де переслідуються християни, просто неправильно та неприйнятно", а висновки "Open Doors" виявились "повною несподіванкою". Власне проведене опитування має такі результати: 80,2 % респондентів – представників релігійних організацій вважає висновки "Open Doors" щодо ситуації з переслідуванням християн у країні некоректними. Окрім цього, у звітах інших правозахисних організацій таких невтішних висновків, інформації про таку величезну утисків у Республіці Колумбія немає, зазначена проблема раніше не піднімалася, а значить, можливо, не існувала, бо інакше була б у полі зору таких міжнародних організацій, як ООН тощо, а методологія "Open Doors" викликає "серйозні занепокоєння". До того Адели Маестре додала, що на її переконання, "Альянс не повинен ставати простором для підзвітності держав-членів" [7]. Погодження з подібним твердженням, на нашу думку, могло б стати прецедентом, що демонстрував би так звану "недоторканність" для будь-якої з країн, що вступила в Альянс, незалежно від фактичної ситуації зі свободою віросповідання у ній.

¹ Hemispheric Forum on Freedom of Religion or Belief. URL: <https://cutt.ly/mKkYRh3>; In Colombia the Academic Network for the Respect and Guarantee of Religious Freedom is launched. URL: <https://portalinfantil.mininterior.gov.co/sala-de-prensa/noticias/colombia-academic-network-respect-and-guarantee-religious-freedom-launched>; In Colombia, the Third Colloquium on Religious Plurality and Cults in Colombia and Latin America takes place. URL: <https://bomberos.mininterior.gov.co/sala-de-prensa/noticias/colombia-third-colloquium-religious-plurality-and-cults-colombia-and-latin-america-takes-place>.

² World Watch Research (2021), Colombia: Full Country Dossier, Open Doors International, Harderwijk.

³ World Watch List Methodology URL: <https://www.opendoors.org.za/christian-persecution/world-watch-list-methodology/>

⁴ World Watch Research (2021), Colombia: Full Country Dossier, Open Doors International, Harderwijk.

У зведеннях від 2 червня 2021 року зазначається, що на зустрічі ІСОЕ обговорювалось становище навколо Мечеті аль-Акса, спільноти Бахаї у Державі Катар, адвентистів сьомого дня в Ісламській Республіці Пакистан, людей, що сповідують християнство в Алжирській Народній Демократичній Республіці. Також розглядалися можливості допомогти спільноті християн-монтањярдів із Соціалістичної Республіки В'єтнам, котрі шукали притулку в Королівстві Камбоджа, проте були депортовані⁵.

Мечеть аль-Акса згадується у контексті заборони відвідування її для немусульман (як і Куполу Скелі), загрози терактів⁶.

Міжнародна благодійна правозахисна християнська організація "Open Doors" повідомляє, що християни в Алжирській Народній Демократичній Республіці стикаються з "утисками, побоями, погрозами та тюремним ув'язненням", найбільше на півдні, проте і на півночі, де проживає більшість християн, їх примушують дотримуватися ісламських норм та обрядів, люди зазнають дискримінації за етнічною та релігійною ознаками. Проблеми зі свободою віросповідання проявляються також у законодавстві, що передбачає відповідальність за богохульство, прозелітизм або навіть релігійні практики, що можуть "похитнути віру мусульманина" або є "засобом спокуси з метою навернення мусульманина до іншої релігії". Християнство, згідно з даними "Open Doors", стикається з примусовим закриттям молитовних місць та мовою ворожнечі з боку уряду⁷.

Дайан Алаї, представник Міжнародної спільноти Бахаї при Організації Об'єднаних Націй у Женеві, зробила заяву про те, що спільнота Бахаї у Державі Катар "перебуває під загрозою зникнення" через утиски з боку уряду. Ішлося про перешкоджання працевлаштуванню, позбавлення посвідки на проживання, депортацію, інші дискримінаційні утиски [8].

Згідно зі звітом про політичну ситуацію у Республіці Союзу М'янма від 3 лютого 2021 року, члени Альянсу мають хвилювання стосовно "безкарності військових зловживань" у країні. У звіті говориться, що очільником Міністерства у справах релігії призначено У Ко Ко, підозрюваного у воєнних злочинах, а захоплення влади чинили ті самі люди, що коїли насилля над етнічною групою роґінджа. Надходять повідомлення про напади на молитовні місця. Затримано М'явадді Саядо – ченця, що виступав проти насилля над мусульманами, а зарозом корупції та військових зловживань. Загалом ситуація у країні характеризується "потенційно підвищеним ризиком зв'ертв для вразливих спільнот, включаючи релігійні меншини"⁸.

Підбиваючи проміжні підсумки, ми можемо зазначити, що, по-перше, більшість вищезгаданих держав *належать до густонаселених* (наприклад, Ісламська Республіка Пакистан). Це може підтверджувати тезис про те, що, хоча "лише в третині країн світу релігійна свобода серйозно і дуже серйозно порушується, у цих країнах проживає 70 % населення планети"[2]. По-друге,

⁵ Country Reports on Human Rights Practices: Cambodia. 2018. URL: <https://www.state.gov/reports/2021-country-reports-on-human-rights-practices/cambodia>

⁶ Israel and The Occupied Territories. URL: <https://cutt.ly/8KkS8C1>

⁷ Algeria. URL: <https://www.opendoorsusa.org/christian-persecution/world-watch-list/algeria/>

⁸ З робочого звіту щодо ситуації у Республіці Союзу М'янма від 3.02 2021 року; International Religious Freedom or Belief Alliance members' statement on the crisis in Myanmar. URL: <https://cutt.ly/4KkSa83>

більшість вищезгаданих держав належать до країн, що розвиваються. Такий висновок дозволяє спрогнозувати, що подолання економічних викликів та прискорення модернізаційних процесів у регіоні, можливо, сприятиме поліпшенню окресленої ситуації.

Для країн, що розвиваються, у їхніх намаганнях розв'язати проблеми, що загрожують свободі віросповідання чи переконань, важливо застосовувати принцип децентралізації під час поширення просвітницької інформації серед населення. Про це йшлося у проєкті заяви Міністерства закордонних справ Республіки Камерун з нагоди віртуального Форуму міністрів закордонних справ країн-членів Альянсу у 2020 році. Уряд Республіки Камерун вважає, що екстремістська та терористична активність у Республіці Камерун пов'язана з діяльністю ісламістського угруповання "Боко Харам" (Західноафриканська провінція Ісламської держави) та деяких сепаративних угруповань. З подібним уряд Республіки Камерун саме збирається боротися за допомогою "плану інформування та підвищення обізнаності місцевого населення за допомогою поширення повідомлень офіційною та національною мовами про небезпеку неповаги до свободи релігії або переконань"¹.

Міжнародний саміт, присвячений свободі віросповідання, у липні 2021 року порушував питання зловживання технологіями задля моніторингу мирної релігійної діяльності уйгурів, що сповідують іслам, дискримінації членів Ахмадія в Ісламській Республіці Пакистан та визначив християн у Федеративній Республіці Нігерії як "жертв геноциду". Проте, на відміну від попередніх двох зустрічей, саміт проводився у місті Вашингтон не на рівні міністрів та не організовувався урядами, хоча передбачав присутність представників духовництва основних релігій світу. На саміті було відзначено й позитивні тенденції щодо свободи віросповідання у світі. Зокрема, у Республіці Казахстан надано питання важливості свободи віросповідання та верховенства права до освітнього процесу майбутніх духовників та органів виконавчої влади, а екуменічний молебень, що відбувся, об'єднав разом християн Близького Сходу. Джо Байден, президент Сполучених Штатів Америки, підписав укази, що скасовують обмеження на в'їзд до країни громадян із країн з переважним мусульманським населенням. Також підкреслено важливість прав представників ЛГБТ-спільноти у сфері свободи віросповідання – такі ключові сигнали були озвучені зі сцени Мелісою Роджерс, виконавчим директором Управління з питань конфесійного та добросусідського партнерства при Білому Домі. Зі сцени Майк Помпео, представник республіканської партії, колишній державний секретар США, наголосив, що утиски завжди починаються з втрати релігійної свободи, а надалі "приводять до втрати інших громадянських та політичних прав і навіть до геноциду". "Розклад не дозволив" представникам демократичної партії (Саманті Павер, Ненсі Пелосі та Ентоні Блінкену) доповісти зі сцени, але хоча особисто присутні вони не були, проте надали "попередньо записані зауваження". Державний секретар Сполучених Штатів Америки Ентоні Блінкен заявив, що "свобода віросповідання є життєво важливим компонентом" дипломатії Сполучених Штатів. Спікером Палати представників США Ненсі Пелосі було озвучено меседж про те, що відданість боротьбі за свободу віросповідання завжди є важливішою за політичні переконання. 28-й Посол США

¹ Paper presented on the occasion of the 2020 virtual forum of Foreign Affairs Ministers of member countries of the International Religious Freedom or Belief Alliance: draft statement / Ministry of External Relations of the Republic of Cameroon.

при ООН Саманта Павер зауважила, що релігійна свобода не може існувати без свободи на вільне висловлення своїх думок. Також С. Павер наголосила, що боротьба за міжнародну релігійну свободу є: "відображенням того, ким є американці", "відображенням стратегічних національних інтересів США" та "ключовою зовнішньополітичною метою" Сполучених Штатів Америки [11].

Крім того, у щорічному звіті Міжнародного Альянсу з питань свободи релігій та віросповідань про досягнення від 17 листопада 2020 року згадується про необхідність недопущення утисків щодо релігійних громад у контексті протіепідемічних заходів, що вживаються для боротьби з пандемією COVID-19, навпаки – "безпрецедентна надзвичайна ситуація у сфері охорони здоров'я" – це підстава для послаблень у сфері питань свободи релігій та віросповідань, наприклад, звільнення більшої кількості в'язнів сумління. Також у документі порушувалося питання важливості збереження доступу до Ая-Софії (Софійський собор в Константинополі) для всіх та кожного в контексті перетворення архітектурної пам'ятки з музею на мечеть².

Як бачимо, основними напрямками діяльності Міжнародного Альянсу з питань свободи релігії та віросповідань стали: аналіз державно-конфесійних відносин та забезпечення дотримання норм міжнародного права в питаннях гарантування прав і свобод у питаннях релігії; моніторинг ситуації у сфері міжконфесійних та міжрелігійних відносин; акцентування уваги на питаннях інклюзивної освіти та формування процедур запобігання гендерній нерівності. У своїй функціональній спрямованості Альянс співпрацює з урядовими, міжурядовими інституціями та громадськими організаціями, що забезпечує, на переконання учасників Альянсу, сталий поступ у розширенні релігійних свобод у світі. Виконуючи задекларовані Альянсом функції, держави-учасниці виходять з принципу спільної діяльності та відповідальності за взаємною згодою. Іншими словами, пропозиції, що формуються Альянсом, рекомендується брати національним законодавствам до уваги та імплементувати у діяльності відповідних інститутів.

Висновки. Альянс воліє до зниження у світі релігійних переслідувань, жорстокого поводження, насильства, пропаганди такого за релігійною ознакою, виступає проти них та бореться з ними.

За словами колишнього державного секретаря Сполучених Штатів Америки Майка Помпео, Альянс існує, аби "просувати питання релігійних свобод по всьому світу", тобто захищати, убезпечувати, боронити, стояти на захисті свободи совісті та переконань, шанобливого ставлення до них.

До основних векторів діяльності Альянсу можна зарахувати виконання вищезазначених завдань шляхом проведення міністерських зустрічей, проведення засідань робочих груп, членів ІСОЕ задля обговорень актуальних проблем, різних поглядів, юридичних підходів, вивчення варіантів, порушення питань, обміну інформацією між урядом, правозахисниками, профільними експертами, отримання висновків та рекомендацій від останніх, створення комітетів, збирання та поширення інформації стосовно актуальної ситуації зі станом свободи віросповідання у світі, дій, спрямованих на захист як окремих членів груп релігійних меншин, так і цих груп загалом, привертання більшої кількості країн для підписання Декларації принципів Альянсу з цією метою [4; 13].

Загалом, на нашу думку, цілі створення Альянсу найкраще в інтерв'ю розкрив Сем Браунбек, посол з

² З робочого звіту про річні досягнення Альянсу від 17.11.2020 року.

особливих доручень Сполучених Штатів Америки: Альянс має "просувати релігійну свободу на міжнародних майданчиках".

Ініціативи Альянсу за 2021 рік можна умовно розділити на глобальні – такі собі пріоритети Альянсу, що є першочерговими для роботи, та ініціативи, що не визначаються як глобальні та проблемні питання, які, власне, не є ініціативами, проте обговорюються членами Альянсу. До перших на 2021 рік було зараховано ініціативи із захисту об'єктів релігійної спадщини, скасування смертної кари за богохульство та відступництво, координацію гуманітарної допомоги, забезпечення гендерної рівності в питаннях свободи віросповідання, привернення більшої уваги до неправомірного використання технологій для придушення і необґрунтованого обмеження релігійної свободи. До ініціатив, що не визначаються як глобальні, належить ініціатива із забезпечення можливості навчання в інклюзивному освітньому середовищі для кожного. Інші питання, що не належать до ініціатив, але порушуються та підлягають обговоренню, включають питання зі станом свободи віросповідання у Федеративній Республіці Нігерія та Республіці Колумбія, у контексті пандемії коронавірусної хвороби 2019, звільнення в'язнів сумління, можливості доступу до Софійського собору (Ая-Софія) для кожного в контексті його перетворенням з музею на мечеть тощо.

Список використаних джерел

1. Помпео Майкл Р. Відповідаючи на заклик до просування релігійної свободи // Посольство США в Україні. 5 лютого 2020. URL: <https://ua.usembassy.gov/uk/answering-the-call-to-advance-religious-freedom/>
2. Єленський Віктор. Релігійна свобода: глобальні виміри // Науковий щорічник "Релігійна свобода". 2011. № 16. URL: https://risu.ua/viktor-yelenskiy-religijna-svoboda-globalni-vimiri_n49810
3. Freedom of religion or belief in sharp decline in Asia, a European Parliament report says // The European Times. 25 March 2022. URL: <https://www.europeantimes.news/2022/03/freedom-of-religion-or-belief-in-sharp-decline-in-asia-a-european-parliament-report-says/>
4. Україна увійшла до міжнародного альянсу релігійних свобод // Релігія в Україні. 11.02.2020. URL: <https://www.religion.in.ua/news/vazhlivo/45848-ukrayina-uvijshli-do-mizhnarodnogo-alyansu-religijnix-svobod.html>
5. A Shared Vision for Advancing Freedom of Religion or Belief for All : Statement from the Ministers' Forum of the International Religious Freedom or Belief Alliance URL: <https://cutt.ly/bKkRzvA>
6. Jacob P. Year 2020 marked the highest abuse of Blasphemy laws: CSJ // Centre for Social Justice. Lahore, 2021. 1-5 c. (Factsheet on Abuse of blasphemy laws).
7. Maestre A. "Statement" in the framework of the monthly meeting of the International Religious Freedom or Belief Alliance, Ministry of Foreign Affairs of Colombia, Bogota, 2021.

Oleksandra Karatsiuba, master's degree
Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv, Ukraine

ACTIVITIES OF THE INTERNATIONAL ALLIANCE ON FREEDOM OF RELIGION AND BELIEF

Compilation and thematic monitoring of information messages, thematic summarization, rubrication of messages of the International Alliance on Freedom of Religion and Belief for 2021 allowed to reflect the received information on priority areas in this review article. The paper systematizes and summarizes the internal content of both the Alliance's working papers and reports from open sources, such as the official websites of the participating countries' Ministries of Foreign Affairs, the official website of the United States Department of State, and more. In the article it is discussed and arranged the issues raised by the Alliance in 2021, aimed at protecting religious freedom in the world, and at the level of "global" initiatives, other information messages are considered in detail. Based on the working documents of the Alliance, the main vectors of the Alliance's activities and the main goals of its existence have been identified. Within the work of the Alliance, the activities of such participating countries as the Commonwealth of Australia, the Kingdom of Denmark, the Republic of Cameroon, the Republic of Colombia, the Republic of Estonia, the United States of America is considered. According to the Alliance, the situation of religious freedom in countries such as the Federal Republic of Nigeri, the Islamic Republic of Pakistan, the People's Democratic Republic of Algeria, the People's Republic of China, the Republic of Cameroon, the Republic of Colombia, the Republic of the Union of Myanmar, the State of Qatar is revealed. Conclusions of International Charitable Human Rights Christian Organization "Open Doors" and the Centre for Social Justice – independent centre-right think tank – are considered. The content and conclusions of this scientific article have become one of the sections of the qualification work "2021 Initiatives aimed at protecting religious freedom in the world."

Keywords: religious freedom, the International Alliance on Religious Freedom, the Ministerial Forum, the persecution of religious beliefs, and prisoners of conscience.

8. Qatar's Baha'i religious minority in danger of eradication, Human Rights Council warned. Geneva. 16 March 2022. URL: <https://www.bic.org/news/qatars-bahai-religious-minority-danger-eradication-human-rights-council-warned>

9. Religious Education. Grade I–V. Single National Curriculum // Ministry of Federal Education and Professional Training. Islamabad, 2020. 47 p.

10. Statement on the Use of Technology and Religious Freedom // Ministerial to advance religious freedom. July 18, 2019. URL: <https://cutt.ly/AKkFUhA>

11. Casper Jayson. Summit Produces a "Pentecost" Moment for International Religious Freedom // CT. 2021 URL: <https://www.christianitytoday.com/news/2021/july/irf-summit-religious-freedom-ambassador-brownback-democrats.html>

12. Country Profile – Pakistan // United States Library of Congress. February 2005. URL: <https://www.refworld.org/docid/46f913520.html>

13. Якобчук А. 17 країн хочуть створити Міжнародний альянс по захисту релігійної свободи // Слово про Лово : Християнська газета. 2020. URL: <https://slovoproslovo.info/17-krain-khochut-stvoryty-mizhnarodnyj-alyans-po-zakhystu-relihijnoi-svobody/>

References

1. Vidpovidaiuchy na zaklyk do prosuvannia relihiinoi svobody. URL: <https://ua.usembassy.gov/uk/answering-the-call-to-advance-religious-freedom/>
2. Viktor YeLENSKYI. Relihiina svoboda: hlobalni vymiry. URL: https://risu.ua/viktor-yelenskiy-religijna-svoboda-globalni-vimiri_n49810
3. Freedom of religion or belief in sharp decline in Asia, a European Parliament report says. URL: <https://www.europeantimes.news/2022/03/freedom-of-religion-or-belief-in-sharp-decline-in-asia-a-european-parliament-report-says/>
4. Ukraina uviishly do mizhnarodnogo alyansu relihiinykh svobod. URL: <https://www.religion.in.ua/news/vazhlivo/45848-ukrayina-uvijshli-do-mizhnarodnogo-alyansu-religijnix-svobod.html>
5. A Shared Vision for Advancing Freedom of Religion or Belief for All. URL: <https://cutt.ly/bKkRzvA>
6. Jacob, P. Year 2020 marked the highest abuse of Blasphemy laws: CSJ [Text] / Centre for Social Justice. – Lahore, 2021. – [1-5 s.] – (Factsheet on Abuse of blasphemy laws).
7. Maestre A. (2021), "Statement" in the framework of the monthly meeting of the International Religious Freedom or Belief Alliance, Ministry of Foreign Affairs of Colombia, Bogota.
8. Qatars Bahai religious minority in danger of eradication, Human Rights Council warned. URL: <https://www.bic.org/news/qatars-bahai-religious-minority-danger-eradication-human-rights-council-warned>
9. Statement on the Use of Technology and Religious Freedom. URL: <https://cutt.ly/AKkFUhA>
10. Summit Produces a 'Pentecost Moment for International Religious Freedom. URL: <https://www.christianitytoday.com/news/2021/july/irf-summit-religious-freedom-ambassador-brownback-democrats.html>
11. United States Library of Congress. Country Profile – Pakistan, February 2005, URL: <https://www.refworld.org/docid/46f913520.html>
12. World Watch List Methodology. URL: <https://www.opendoors.org.za/christian-persecution/world-watch-list-methodology/>
13. 17 krain khochut stvoryty Mizhnarodnyi alyans po zakhystu relihiinoi svobody. URL: <https://slovoproslovo.info/17-krain-khochut-stvoryty-mizhnarodnyj-alyans-po-zakhystu-relihijnoi-svobody/>

Надійшла до редколегії 02.06.22